

॥ śrī ॥

atha śrī trivikramapamṛditācāryasuta śrī

nārāyaṇapamṛditācāryaviracitah

॥ śrī madhvavijayah ॥

2. dvitīyah sargah

vijānabhānumati kālabalena līne

durbhāṣyasam̄tamasasam̄tatito jane:'ṁdhe |

mārgāt satāṁ skhalati khinna hṛdo mukumḍam

devāścaturmukhamukhāḥ śaraṇam prajagmuḥ || 2.1 ||

nāthaḥ kalau triyugahūtiranudububhūṣuh

brahmāṇamapyanavatāramanādidiṣuḥ |

sarvajamanyamanavekṣya sa kāryavīryam

smerānano bhuvanjīvanamābabhāṣe || 2.2 ||

vedāṁtamārgaparimārgaṇadīnadūnāḥ

daivīḥ prajā viśaraṇāḥ karuṇāpadam nah |

ānamdayeḥ sumukha bhūṣitabhūmibhāgo

rūpāṁtareṇa mama sadguṇanirṇayena || 2.3 ||

ādeśamaulimanīmujvalavarnamenam

baddhāṁjalirmarudanarghamadhatta mūrdhnā ||

hārāvalīmiva hṛdā vibudhēṁdrayācām

bibhrannijānanujīghṛksuravātitīrṣat || 2.4 ||
kālaḥ sa eva samavartata nāma yāvat
cīmītākulam vividhasādhukulam babhūva |
vedāmītasamītatakr̄tāmītarasam na vidmaḥ
śreyo labhemahi katham nu vayam bateti || 2.5 ||
tatprītaye rajatapīthapurādhivāsī devo
viveśa puruṣam śubhasūcanāya |
prāpte mahāya mahitāya mahājanaughe
kolāhalena sakutūhalini pravṛtte || 2.6 ||
āviṣṭavānakuśalam puruṣam prakṛtyā
pratyāyayanniha janān nitarāmanṛtyat |
uttumgaketuśikhare sa kṛtāmgaḥāro
ramgāmītare naṭa ivākhilavismayātmā || 2.7 ||
ābhāṣya so:'tra janatām śapathānuviddham
uccairidam vacanamuddhṛtadorbabhāṣe |
utpatsyate jagati viśvajanīnavṛttiḥ
viśvaja eva bhagavānacirādiheti || 2.8 ||

sadvīpavārinidhisaptakabhūtadhātryā
madhye:'pi karmabhuvi bhārata nāma khamde |

kāle kalau suvimalānvayalabdhajanmā
sanmadhyagehakulamaulimaṇīrdvijo:'bhūt || 2.9 ||
vedādrisadrajayapīṭhapureśvarābhyaṁ
grāmo vibhūṣitataraḥ śivarūpyanāmā |
hemādrirājavibhurājadiḥāvṛtābhaḥ tasyā-
bhavad guruguṇaḥ khalu mūlabhūmiḥ || 2.10 ||
rāmādhiveśitaharisvasrmaulimālā-
rājadvimānagiriśobhitamadhyuvāsa |
kṣetram sa pājakapadam tri kulaikaketuh
kam yad dadhāti satatam khalu viśvapājāt || 2.11 ||
artham kamapyanavamam puruṣārtha hetum
pumṣām pradātumucitāmucitasvarūpām |
kanyām suvarṇalasitāmiva vedavidyām
jagrāha vīpravṛṣabha pratipāditām saḥ || 2.12 ||
reme:'cchayopaniṣadeva mahāviveko
bhakteva śuddhakaraṇaḥ paramaśritā:'lam |
mithyābhimānarahitaḥ parayeva muktyā
svānamdasamṛtatikṛtā sa tayā dvijemdraḥ || 2.13 ||
tasya prabhoścarāṇayoḥ kuladevatāyāḥ
bhaktiṁ babāṇdha nijadharmarataḥ sa dhīraḥ |

vijātabhāratapurāṇamahārahasyam
yam bhaṭṭa ityabhivadāṁti janā vinītam || 2.14 ||
govīṁdasumdarakathāsudhayā sa nṛṇāṁ
ānamdayanna kila kevalamīṁdriyāṇi |
kimtu prabho rajatapīṭhapure padābjam
śrīvallabhasya bhajatāmapi daivatānām || 2.15 ||
ittham harerguṇakathāsudhayā sutṛpto
nairguṇyavādiṣu janeśvapi sāgraheṣu |
tatve sa kālacaḍadhīratīsaṁśayāluḥ dhīmān
dhiyā śravaṇaśodhitayā pradadhyau || 2.16 ||

trātā ya eva narakāt sa hi putranāma
mukhyāvanam na sulabham puruṣādapūrṇāt |
taṁ samastavidapatyamavadyahīnam
vidyākarākṛti labhemahi kairupāyaiḥ || 2.17 ||
pūrve:'pi kardamaparāśarapāṁḍumukhyāḥ
yatsevayā guṇagaṇāḍhyamapatyamāpuḥ |
taṁ pūrṇaśadguṇatanum karuṇāmṛtābdhim
nārāyaṇam kulapatim śaraṇam vrajema || 2.18 ||

ittham vicimtya sa vicimtyamananya bamduh
presthapradaṁ rajatapīthapurādhivāsam |
bhaktyā bhavābdhibhayabhamgadaya śubhātmā
bheje bhujamgaśayanam dvisaḍabdakālam || 2.19 ||
patnyā samam bhagavataḥ sa bhajan padābjam
bhogān laghūnapi punarlaghayāmcakāra |
dāmtam svayam ca hṛdayam damayāmcakāra
svaccham ca dehamadhikam vimalīcakāra || 2.20 ||
tīvraiḥ payovratamukhairvividha vratāgryaiḥ
jāyāpatī guṇaganārṇavaputtrakāmau |
saṁpūrṇapūruṣamatoṣayatām nitāmtam
deveritāviva purā:'ditikaśyapau tau || 2.21 ||
nāthasya bhūrikaruṇāsudhayā:'bhiṣiktau
śrīśrīdharapratatiśāraśarīrayaṣṭī |
bhūrivrataprabhavadivyasukāmtimamtau
tau dehaśuddhimatimātramathālabhetām || 2.22 ||
kāmtādrtau samucite:'tha babhāra garbham
sā bhūsurem̄draduhitā jagatām hitāya |
acchāmbareva rajaṇī paripūritāśā
bhāvinyapāstatasam vidhumādyapaksat || 2.23 ||

taṁ pūrvapakṣasitabiṁbamiva pravṛddhaṁ
yāvad dvijem̄dravanitā suṣuve:'tra tāvat |
amśena vāyuravatīrya sa rūpyapīthe
viṣṇum̄ praṇamya bhavanam̄ prayayau tadīyam || 2.24 ||

sampūrṇalakṣaṇaṇaṁ navarājamāna
dvārāṁtaram̄ paramasum̄daramam̄diram̄ tat |
rājeva satpuravaram̄ bhuvanādhirājo
niṣkāsayan paramasau bhagavān viveśa || 2.25 ||
saṁtuṣyatāṁ sakalasannikarairasadbhiḥ
khidyeta vāyurayamāvirabhūt pṛthivyām |
ākhyānitīva suradum̄dubhimam̄dranādaḥ
prāśrāvi kautukavaśairiha mānuṣaiśca || 2.26 ||
nātham̄ niṣevya bhavanānatidūramāptah
prājo mahaprakṛtadum̄dubhinādapūrvāt |
putrodbhavaśravaṇato mahadāpya sauκhyam̄
jānam̄ parokṣapadamapyamateṣṭahetum || 2.27 ||
āviśya veṣma nijanaṁdanamiṁduvaktram̄
bhūyo:'bhinam̄dyā sa mukum̄dadayām̄ pravaṁdyā |

jātasya tasya guṇajātavahasya jāta-
karmādikarmanivaham̄ vidadhe sukarmā || 2.28 ||
jānārthameva yadabhūdasudeva eṣaḥ
yad vāsudevapadabhaktirataḥ sadā:'sau |
tad vāsudevapadamanvavadan surem̄drāḥ
tātena yannigaditam̄ sutanāmakartrā || 2.29 ||
pātum̄ payāṁsi śiśave kila goprado:'smai
pūrvālayaḥ svasutasūnutayā prajātaḥ |
nirvāṇahetumalabhiṣṭa parātmavidyāṁ
dānam̄ dhruvam̄ phalati pātraguṇānukūlyāt || 2.30 ||
atrástameva satataṁ pariphullacaksuh
kāmtyā viḍam̄bitanavem̄du jagatyānargham |
tat putraratnamupagṛhya kadācidāptaḥ
svasvāmine budha upāyanamārpayat saḥ || 2.31 ||
natvā harim̄ rajatapīṭhapurālayam̄
tam̄ bālasya saṁpadamanāpadamarthayitvā |
sākam̄ sutena parivārajanānvito:'sau
prāyānniśīthasamaye nijameva dhāma || 2.32 ||

doṣeyuṣāṁ samamanena vane:'tibhīme
tatkrīditagraha ihaikatamāṁ tutoda |
udvāṁtaraktamavalokya tamabhyadhāyi
kenāpyaho na śisutut kathameṣa ittham || 2.33 ||
āviśya pūruṣamuvāca mahāgraḥo:'sau
asmadvihārasamayopagatān samastān |
yacchaktiguptirahitānalamasmi haṁtum
lokeśvaraḥ sa bata bālatamaḥ kileti || 2.34 ||
stanyena bālamanutoṣya muhuḥ svadhāmno
mātā kadācana yayau virahāsahā:'pi |
viśvasya viśvaparipālakapālanāya
kanyāṁ nijāmanuguṇāṁ kila bhīrureṣā || 2.35 ||
sā bālakāṁ praruditāṁ parisāṁtvayam̄tī
mugdhākṣareṇā vacasā:'nunināya mugdhā |
mā tāta tāta sumukheti punaḥ prarodīḥ
mātā tanoti rucitāṁ tvaritaṁ taveti || 2.36 ||
rode kriyāsamabhīhārata eva vṛtte
potasya mātari cirādapi nā:'gatāyām |
jagrāha bālamatha caiksata māṭrāmārgam
sā:'pi kriyāsamabhīhārata eva bālā || 2.37 ||

kartavyamauḍhyamabhipadya nirūpya sā tam
prābhοjayat khalu kulasthakulam̄ prapakvam̄ |
śītam̄ payo:'pi satataṁ paripāyayam̄tī¹
yasyoṣṇarogamativelamaśam̄katāmbā || 2.38 ||
nūnam̄ pipāsuratiroditi haṁta bālo
dhiṁ mām̄ dayāvirahitām̄ parakṛtyasaktām̄ |
ityākulā gṛhamupetya tadā prasannam̄
pūrṇodaram̄ sutamavaikṣata vīrapatnī || 2.39 ||
prṣṭvā:'vagamya sakalam̄ ca tataḥ pravṛttam̄
yūnām̄ ca dussahamidam̄ śiśunopabhuktam̄ |
ittham̄ vicim̄tya tanayām̄ bahu bhatsayam̄tyā
bhītam̄ tayota kupitam̄ manasā:'nutaptam̄ || 2.40 ||

ārogyaśālini tadā:'pi pureva putre
vismeratāmupajagāma jananyamuṣya |
yasya trilokajanānī jananī viṣe:'pi
pīte na vismayamavāpa samastaśakteḥ || 2.41 ||
stanyam̄ muhuḥ kila dadau jananī gṛhītvā
kṣemāya tam̄ kila dadhajjanako jajāpa |

anyo jano:'pi kila lālayati sma kiṁtu
sarvo:'pi tanmukhasuhāsarasāyanotkah || 2.42 ||

devādisadbhiranupālitayā:'dareṇa
devyā:'tmaneva vilasatpadayā nitāṁtam |
avyaktayā prathamato vadane:sya vānyā
śālīnayeva bhuvanārcitayā vijahre || 2.43 ||

prāgrīṁkhaṇam svayamatha sthitimeṣa
cakre paścad gatīṁ paricayena kila kramenā |
viśvasya ceṣṭitamaho yadanugraheṇa
sarvam tadasya pavanasya viḍambanam hi || 2.44 ||

pucchāṁtamacchamavalāṁbya kadācideṣa
prātarvrajād vrajata eva nijarṣabhasya |
prāyāt priyasya sahasā svajanairadr̥ṣṭo
nānāvaneṣu carataścaratastr̥ṇāni || 2.45 ||

uttumgaśr̥mgalasitasya mahiṣṭhamūrteḥ
pādāvṛtāvanitaļasya suraṁdhrakasya |
āśritya tasya śuśubhe:vayavaikadeśam
bālo divākara ivodayaparvatasya || 2.46 ||

līlāṁ karoti nu gṛhāṁtarago nu bālaḥ
kūpāṁtare nu patitaḥ prakṛtisvataṁtrah |

ittham vicimtya sa muhuḥ svajano vimṛgya
hamtānavekṣya tanayam hṛdi tāpamāpa || 2.47 ||
bālasya bālaparilāmbanagocaram tad
vyaśvasyatāpi vacanam vanagocaroktam |
yat sāyamaikṣata janaḥ śiśumāvrajamātam
ekābdakam vṛṣabhabālakṛtāvalambam || 2.48 ||

cimtāmaṇīḍramiva cimtitadam daridro
vijānamārgamiva viṣṇuparam mumukṣuh |
naṣṭam ca naṁdanamiti svajano:sya labdhvā
nāthasya tasya tamanugrahameva mene || 2.49 ||
līlāvasānasamaye sahasā kadācid
āryo:'munā:'bhyavahṛtim prati codyamānah |
roddhaiṣa no:'sti dhaniko vṛṣavikrayīti
provāca naṁdanamukhemdumavekṣya maṇdam || 2.50 ||
līlākareṇa sa kareṇa sukomalena
bījāṁtarāṇi kila kānicidāśu tasmai |
smitvā:'rbhako:'bhimataniṣkapade yadā:'dā-
dādatta tāni dhaniko bahumānapūrvam || 2.51 ||

labdhāṁ sutāditi vadān dvijapumgavēna
kālāṁtare nijadhane pratiditsite:'pi |
sāksādamānavanavākṛtitah sa lebhe
bījacchalenā puruṣārthamaho viśiṣṭam || 2.52 ||
vāsudevamīha vā:'sudevatā satkalāmabhinanām̄da tam
janah |
vāsudevamīti vāsudevasannāmakaṁ
vividhalīlamarbhakam || 2.53 ||
iti viharati mahyāṁ viṣṇudāse:'pi gūḍhe
samajani sujanānāṁ cittamānam̄dapūrṇam |
udayati ghanamālālīnabhānau ca bhānau
nanu jananayanābjairlabhyate:'lām vikāsaḥ || 2.54 ||
|| iti śrīmatkavikulatilaka trivikramapam̄ditācāryasuta
nārāyaṇapam̄ditācāryaviracite śrīmadhvavijaye
ānamdām̄kite dvitīyah sargah ||